

NİĞDE İLİ PINARCİK KÖYÜNDEKİ ZİRAAT İLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞININ AZERBAIJANI TÜRKÇESİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ*

Hatice ÇETİNKAYA*

Özet: Ağız araştırmaları, Türkçenin konuşma dili olarak ses, şekil ve anlam özelliklerini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, Türkçenin geçmişten günümüze yaşadığımız coğrafyadaki kültürel birikimini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışma, Niğde İli Pınarcık Köyü Ağzı (Söz Varlığı-İnceleme) adlı yüksek lisans tezinin söz varlığı bölümündeki ziraat ile ilgili kavramlar bölümünden alınarak dört başlık altında incelenmiştir. Bunlar: bitki isimleri, meyve isimleri, sebze isimleri ve tahıllar/baklagillerdir. Ziraat ile ilgili incelenen bu söz varlığının tez metninde adı geçen kaynak kişiler tarafından ne şekilde kullanıldığına dair örneği verilerek gösterilmiştir. Pınarcık köyünde kullanımı olan bu kavramların Azerbaycan Türkçesinde görünümü ele alınmıştır. Bazı kelimeler Türkiye Türkçesindeki gibi asli şekillerini korurken bazı kelimelerin ise farklı kullanımları bulunmaktadır.

Pınarcık köyü ağzında, toplamda yirmi üç tane bitki ismine rastlanmıştır. Bu yirmi üç bitkinin Azerbaycan Türkçesinde on bir tanesinin karşılığı görülürken geriye kalan on iki adet bitki isminin ise karşılığı görülmemektedir. Bununla birlikte toplamda yirmi iki tane meyve ismine rastlanmıştır bunlardan yirmi bir tanesinin Azerbaycan Türkçesinde karşılığı mevcuttur. Sadece bir tane meyve isminin karşılığı Azerbaycan Türkçesinde görülmemektedir. Sebze isimlerine bakıldığında on bir tane sebze ismi görülmektedir bu sebze isimlerinden yalnızca bir tanesinin karşılığı Azerbaycan Türkçesinde görülmemektedir. Son olarak yedi tane tahıl / baklagil ismine rastlanmıştır, Azerbaycan Türkçesinde bunlardan yalnızca bir tanesinin karşılığı mevcut değildir.

Anahtar Kelimeler: Ziraat, Bitkiler, Meyveler, Sebzeler, Tahıllar.

The Appearance of Concept Related to Agriculture in Pınarcık Village of Niğde Province in Azerbaijani Turkish

Abstract: Dialect studies reveal the sound, shape and meaning characteristics of Turkish as a spoken language. At the same time, they reveal the cultural accumulation of Turkish in the geography we live in from the past to the present.

This study was taken from the concepts related to agriculture section of the master's thesis named Niğde Province Pınarcık Village Dialect (Vocabulary-Study) and examined under four headings. These are: plant names, fruit names, vegetable names and cereals/legumes. The way this vocabulary examined related to agriculture was used by the source persons mentioned in the thesis text was shown by giving examples. The appearance of these concepts used in Pınarcık village in Azerbaijani Turkish was examined. While some words maintain their original forms as in Turkey Turkish, some words have different uses.

A total of twenty-three plant names were encountered in the Pınarcık village dialect. While eleven of these twenty-three plants have equivalents in Azerbaijani Turkish, the remaining twelve plant names do not have equivalents. However, a total of twenty-two fruit names were found, twenty-one of which have equivalents in Azerbaijani Turkish. Only one fruit name does not have an equivalent in Azerbaijani Turkish. When looking at vegetable names, eleven vegetable names are seen, only one of which does not have an equivalent in Azerbaijani Turkish. Finally, seven grain/legume names were found, only one of which does not have an equivalent in Azerbaijani Turkish.

Keywords: Agriculture, Plants, Fruits, Vegetables, Grains.

Giriş

1.Ziraat ile İlgili Kavramlar

1.1. Bitki İsimleri

bostan: 1. Sebze bahçesi. 2. Kavun, karpuz (Develioğlu, 2008: 112) (Azb.: Bostan: Bahçe, bostan.) (Akdoğan,1999:104)

Kóyde her şey yetişir ekene bakana. Fasulyá ek olur, *bostan* ek olur, domatés ek olur, salatalık ek olur biber ek olur. (ŞÇ, 2023)

* Bu çalışma 20.09.2024 tarihinde Prof. Dr. Serpil Soydan danışmanlığında hazırlanmış, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD sunulmuş ve kabul edilmiş olan “Niğde İli Pınarcık Köyü Ağzı (İnceleme - Söz Varlığı)” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Yüksek lisans mezunu, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., haticecetinkaya1604@gmail.com., ORCID ID: 0009000543212374.

çayır: Düz ve nemli bir alanda üzerinde gür otların yetiştiği bitkiye çayır denilmektedir (TDK, 2024). (Azb.: Çayır: Çim.) (Akdoğan,1999:145)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

çiçek: Bitkinin güzel kokulu ve renkli bölümüdür (TDK, 2024).

acıcığ ekiyoğ havl!m!zá irihan, çiçek, nane, domatés azar azar yani. Anca yiyeceyiz, hinci öyle yapıyoğ. Hinden gilli de yapamam yavr!m éyce ğocadım. (AV, 2023)

çiğdem: Her renkte açan, uzun süre dayanabilen tohumlu bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: zəfəran)

Kaynak kişi metinlerinde geçmemektedir ama köyde kullanımı mevcut olan bir bitki adıdır.

çim: 1. Yeşil ve otlarla örülü yer, çimen. 2. Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik. 3. Pastırmaya konulan bir ot (Develioğlu, 2008: 154). (Azb.: Çim: 1.Çim.) (Akdoğan,1999:155)

Kaynak kişi metinlerinde geçmemektedir ama köyde çim şeklinde kullanımı mevcuttur.

çukurotu: Çukur otu köydeki arazilerde yetişen, yemeklerin yanında yenen vücut için faydalı, yeşil bir bitki türüdür. Şekil olarak karahindiba bitkisine benzemektedir. Azb.(-)

Çukur, hardal, ispoton, ğuzu ğulağı, ğaravlığı, ğıl, yelmik, sirken, sarıçiçek, gavgaz, ayrığ. (AT, 2023)

delimercimek: Delimercimek otu tarlalarda yetişen ekilen bitkilere zararı olan bir bitkidir. Azb.(-)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

ebegümeci: Özel olarak ekilen bir bitki değildir, kendiliğinden yetişebilir. Mor renkli olan bu bitkiye genellikle bahar aylarında her yerde rastlamak mümkündür (TDK, 2024). (Azb.: Ebeğümeci: 1.Ebeğümeci, 2.Hatmi.) (Akdoğan,1999:242)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

ğaravlık otu: Köyde kendiliğinde yetişen bir bitkidir. Sofralarda yemeklerin yanında yenilebilir. Bu bitki karahindiba otuna şekil ve renk açısından benzemektedir. Azb.(-)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

ğatırğuyruğu: Sarı renkte çiçekler açan acı bir bitkidir. Bazen vücutta çıkan çeşitli yaralar için de kullanılmaktadır (TDK, 2024). Azb.(-)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

gül otu: Bu bitki sofralarda yemeklerin yanında yenilmektedir. Karahindiba bitkisine şeklen benzemektedir. Azb.(-)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

hardal otu: Hardal otu tarlalarda kendiliğinden yetişen bir bitkidir. Yeşil renktedir ve şekil olarak ispanağa benzemektedir. (Azb.: xardal)

Ğaravlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebeğümeci, ğatırğuyruğu, madımak, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

ğıska: Arpacık soğanına kısa adı verilir (TDK, 2024). Azb.(-)

Köyde soğanı ekmek için kullanılan tohuma kısa denilmektedir.

ğoyunotu: Koyun otu bitkisi yeşil renkte olup yenilen bir bitkidir. Ayrıca kokusu da çok farklı ve güzeldir. Köyde yaşayan insanlar bu bitkiyi kokusundan tanımaktadır. Azb.(-)

Sirken, ayrık, ğoyunotu derik onnar çıkar her şey çıkıyor. Yoncalar var. Çoğ var hatırlayamayyom. (ŞÇ, 2023)

kozalak: Dibi yuvarlak, tepesi koni şeklinde olan odunsu bitkidir (TDK, 2024). Azb.(-)

Çam ağacından dökülen *kozalakları* toplayıp boyamak istiyordu. (HÇ, 2025)

madımak: İlkbaharda aylarında yetişen, küçük yeşil yapraklı, şekil olarak semizotuna benzeyen ve ıspanak gibi pişirilip yenilen bir bitkidir (TDK, 2024). Azb.(-)

Garavlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebegümeci, ğatırğuyruğu, *madımak*, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

peygamber çiçeği: Rengi mavi mor karışımı olan bu bitkinin küçük küçük çiçekleri vardır. Bu çiçekler ile çocuklar papatyadan taç yapar gibi taç yapmaktadır. Özel olarak ekilen bir bitki değildir genellikle ilkbahar aylarında doğada kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Çiçeğin çayının da faydalı olduğu söylenmektedir. (Azb.: peygəmbər çiçəyi)

Ėveli sarıçiçek gelmiş, *peygamber çiçē* gelmiş doğru ekin otu almāya yolar atardık. (GB, 2023)

sarıçiçek: Tarlalarda ekilen mahsullere zarar veren bir bitkidir. Azb.(-)

Ėveli *sarıçiçek* gelmiş, Peygamber gelmiş doğru ekin otu almāya yolar atardık. (GB, 2023)

sığırdili: Sığırdili; yeşil renkte, tüylü, otsu bir bitkidir (TDK, 2024). Azb.(-)

Garavlık, hardal, *sığırdili*, çukur, gül otu, ebegümeci, ğatırğuyruğu, *madımak*, çayır, ğaygana, üsgülçayırı, delimercimek... (SB, 2023)

sitil: Bitki veya meyvelerin daha yeşermemiş fide durumundaki halidir (TDK, 2024). Azb.(-)

Baharın mayısta domatēs sitillerini alırıh yerini ėvelden çapalarığ keselleriğ gizelcene süreriğ moturnan, yerini yerleştirdiğ mi *sitilleri* getiririğ oluğları yaparığ suynan doldurruğ suyu çekdi mi *sitilleri* içine gömeriğ o can suyuynan dutarlar. (EÇ, 2023)

üsgülçayırı: Köyde üsgülçayırı olarak kullanımı olan bu bitkinin standart dildeki adı çayır üçgülüdür. Bu bitkinin rengi mor veya pembe tonlarındadır. Azb.(-)

Garavlık, hardal, sığırdili, çukur, gül otu, ebegümeci, ğatırğuyruğu, *madımak*, çayır, ğaygana, *üsgülçayırı*, delimercimek... (SB, 2023)

üzellik (üzerlik): Halk hekimliğinde tedavi amaçlı veya tütsü olarak kullanılan bu bitkinin çiçekleri beyaz renktedir ve tohumu kuruduğu zaman bir susamı andırır. Kurusu ile tütsü yapılarak halk arasında nazarlardan koruduğuna inanılır (TDK, 2024). (Azb.: Üzerlik, üzerrik: Sedefotu.) (Akdoğan,1999:769)

Eskiden düğünlerde geline nazar değmesin diye kafasına üzerlik otunun kurusunun takıldığı söylenmektedir:

Duvak dedimiz al işde.(Şimdiki adı duvak eski adı al.) Gelinin alnına üç tane de nokda göyallardı gelini süslemenin için. Bî de depesine üyelik gibi bî bitki ğollardın. Nazar değmēyecek diye. (ŞB, 2023)

yonca: Hayvanlara yem olarak yetiştirilen bir çayır bitkisidir (TDK, 2024). (Azb.: yonca)

Sirken, ayırık, ğoyunotu deriğ onnar çıkar her şey çıkıyor. *Yoncalar* var. Çoğ var hatırlāyamāyyom. (ŞÇ, 2023)

1.2. Meyve İsimleri

arm!t: İlkbahar aylarında beyaz çiçekler açan bir ağaçtır. Bu ağacın tatlı, sulu ve yumuşak olan meyvesidir (TDK, 2024). (Azb.: Armud: Armut.) (Akdoğan,1999:33)

Arm!t, elma herkes yiyeceği kadar eker ama ticareti yapılmaz. Ticareti yapılan şey nohut, fasulye, patatestir. (AÇ, 2023)

ayva: Ağaçta yetişen sarı renkli, büyük, tüylü, ufak çekirdekleri olan bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: HΨyva: Ayva.) (Akdoğan,1999:450)

Meyveler: üzüm, elma, armud, ğayısı, şefdali, badem, *ayva*, ceviz, erik, ğav!n, ğarp!z. (EÇ, 2023)

badem: Ağaçta yetişen hem yaş hem de kuru olarak tüketilen bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: Badan(Far.): Badem.) (Akdoğan,1999:53).

Meyveler: üzüm, elma, armud, ğayısı, şefdalı, *badem*, ayva, ceviz, erik, ğav!n, ğarp!z. (EÇ, 2023)

ceviz: Ağaçta yetişen dışı kabuklu içi yağlı olan bir kuru yemiştir. Genellikle kurusu her haliyle tüketilmektedir (TDK, 2024). (Azb.: Cövüz, Couz, Goz: Ceviz) (Akdoğan,1999:136)

Zeldâri, elma, erik, kiraz, fişne, *ceviz*... Fas!lyá, domatés, pırasa, hav!ç, salatalıĝ, bamyâ, ğabaĝ , sovan. (GB, 2023)

çilek: Beyaz çiçekleri ve güzel kokusu olan bir bitkinin; güzel kokulu, pembe, kırmızı renkli meyvesidir (TDK, 2024). (Azb.: Çiyelek: Çilek.) (Akdoğan,1999:156)

Köyde tüketimi mevcut olan bir bitki olmakla birlikte bahçelerde de yetiştirilmektedir.

dut: Ağaçta yetişen beyaz, siyah, pembe ve mor renklerde tatlı bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: Tut: Dut.) (Akdoğan,1999:748)

Köyde tüketimi mevcut olan bir bitki olmakla birlikte insanların bahçelerinde yetiştirdikleri bir meyve olduğu bilinmektedir.

elma: Ağaçta yetişen sarı, kırmızı, yeşil renkli; parlak ve hoş kokulu tadı tatlı veya ekşi olan bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: Alma: 1.Alış, alma. 2.elma.) (Akdoğan,1999:22)

Armut, *elma* herkes yiyeceği kadar eker ama ticareti yapılmaz. Ticareti yapılan şey nohut, fasulye, patatestir. (AÇ, 2023)

erik: Ağaçta yetişen çeşitli renkleri bulunan ekşi veya tatlı içinde sert çekirdeği bulunan bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: Gavalı: Erik.) (Akdoğan,1999:331)

Meyveler: üzüm, elma, armud, ğayısı, şefdalı, badem, ayva, ceviz, *erik*, ğav!n, ğarp!z. (EÇ, 2023)

fişne: Kiraza benzeyen bu meyve ağaçta yetişmektedir. Tadı biraz ekşimtırak olan bu meyvenin reçeli yapılabilir (TDK, 2024). (Azb.: Albalı: Visne.) (Akdoğan,1999:19)

Meyve olarak âz çoĝ bahçesinde elması oluyor, şefdalisi oluyor, nekdari oluyor, kiraz oluyor, *fişne* olur, ceviz, arm!t bunnar olur. (HB, 2023)

ĝarp!z: Boyutu büyük olan bu meyvenin dışı yeşil ve çizgili, içi kırmızı çekirdekli ve suludur (TDK, 2024) (Azb.: Garpuz: Karpuz.) (Akdoğan,1999:327)

Zebzelerimizi, *ĝarp!zlarımızı* yoldu yoldu atdı. (LÇ, 2023)

ĝav!n: Boyutu büyük olan bu meyve, genellikle güzel kokulu, sulu ve tatlıdır (TDK, 2024). (Azb.: Virek: Kavun.) (Akdoğan,1999:781)

Patatés yellerine buyday, fasulle yellerne buyday, bi ĝısmına da fasulyá sebzelerden *ĝav!n*, ĝarpuz gibi filan bunları ekeceyiz. (LÇ, 2023)

ĝayısı: Yaz aylarında yetişen bu meyve; turuncu veya sarı renkte, eti sulu, güzel kokulu ve sert çekirdekli tatlı bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: 1.Kayısı. 2. Yabani erik.) (Akdoğan,1999:270)

Buĝday, arpa, yulaf, çavdar, üzüm, kayısı, domates, biber, seftali, patates, fasulyá, ĝarpuz, ĝavun(kelek), barbunya, karpuz(bostan), *ĝayısı(zeldâri)*, ayçiçeği(eĝramber/ Güneküsen). (AÇ, 2023)

ĝiraz: Sulu ve tatlı olan bu meyvenin rengi kırmızı veya sarıdır. Meyve suyu ve reçel yapımında kullanılan bir yaz meyvesidir (TDK, 2024). (Azb.: Gilas(Yun.): Kiraz.) (Akdoğan,1999:373)

Zeldâri, elma, erik, *ĝiraz*, fişne, ceviz... Fas!lyá, domatés, pırasa, hav!ç, salatalıĝ, bamyâ, ğabaĝ , sovan. (GB, 2023)

incir: Geniş yapraklı bir ağaçta yetişen bu meyve yaş ve kuru olarak tüketilebilir. Genellikle Akdeniz kıyılarında yetişmektedir (TDK, 2024). (Azb.: Encir(Far.): incir.) (Akdoğan,1999:265)

Köyde incir meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

kelek: Kavunun olgunlaşmamış ham olan haline verilen addır (TDK, 2024). Azb.(-)

Buğday, arpa, yulaf, çavdar, üzüm, kayısı, domates, biber, seftali, patates, fasulyá, ğarpuz, *ğavun(kelek)*, barbunya, karpuz (bostan), ğayısı (zeldári), ayçiçeği (eğramber: Güneküsen). (AÇ, 2023)

kivi: Kahverengi tüysü bir kabuğu bulunan bu meyve kabuğu soyularak yenmektedir. İçi yeşil renkli ve suludur (TDK, 2024). (Azb.: kivi)

Köyde kivi meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

mandalina: Ilıman iklimlerde yetişen portakala benzeyen bu meyve turuncu renkte, sulu ve kokuludur (TDK, 2024). (Azb.: Mandarin(İsp.): Mandalina). (Akdoğan,1999:563)

Köyde mandalina meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

muz: Sıcak bölgelerde yetişen tatlı, besleyici, sarı renkte, kalın kabuklu bir meyvedir (TDK, 2024). (Azb.: Banan(İsp.): Muz.) (Akdoğan,1999:60)

Köyde muz meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

nar: Kırmızı renkli, sert bir kabukla örtülü olan içinde çok sayıda kırmızı renkte sulu taneler bulunan bir meyvedir (TDK, 2024).

Köyde nar meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

portakal: Akdeniz kıyılarında yetişen bir ağacın sert kabuklu, yuvarlak turuncu renkli bir meyvesidir (TDK, 2024). (Azb.: Portağal(Fr.): Portakal.) (Akdoğan,1999:639)

Köyde portakal meyve olarak yetişmemektedir ama bu meyvenin tüketimi mevcuttur.

şeftali: Kırmızımsı renkte olan tatlı ve sulu bir meyvedir (TDK, 2024). (Şaftali(Far.): Şeftali.) (Akdoğan,1999:694)

Meyve olarak az çok bahçesinde elması oluyor, *şefdalisi* oluyor, nekdari oluyor, kıraz oluyor, fişne olur, ceviz, arm!t bunnar olur. (HB, 2023)

üzüm: Asmanın dalları arasında salkım salkım olan bu meyve taze veya kuru olarak tüketilmektedir. Pekmez ve şarap yapımında kullanılmaktadır (TDK, 2024). (Azb.: üzüm: üzüm) (Akdoğan,1999: 770)

1.3. Sebze İsimleri

acur: Kabuğu çizgili, yeşil veya sarımtırak, üzeri yeşil lekeli bir bitkidir (TDK, 2024). Azb.(-)

Acur, arpa, biber, buğday, çavdar, domates, fasulyá, ğabağ , patâtes, nohud, salatalık, yulaf. (EÇ, 2023)

biber: Sarı veya yeşil renkli acı da tatlı da olabilen bir bitkidir. (Azb.: Bibar: Biber) (Akdoğan,1999:90)

Patatez, sovan, samırsak, nohud, fasulyá, domatés, *biber* her şey... bostan, buyday. (EÇ, 2023)

domates: Yapağı tüylü ve çiçekleri de salkım şeklindedir. Olgunlaştığı zaman kırmızı renkte olan vitamin bakımından zengin bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: Pomidor(İtal.) : Domates.) (Akdoğan,1999:639)

Bahar geldikten gilli nisanda ve yav!t matta tallamızı sürerik. Ordan sōna ayrı ayrı her şeyimiz ney ekeceğsek ekerik. mar!l, maydanoz, pırasa, patates, sovan, biber, *domates* ekerik böyle bi şeyler. Sōna da onarın otlarını dóverik, sularığ toplarığ oldumu. (AT, 2023)

ğabağ: Toprakta yetişen sarı renkli boyutu büyük bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: Balgabag: 1.Helvacı kabağı. 2.mec. Aptal, salak.) (Akdoğan,1999:59)

Sovan ekerdik, pancar, *ğabağ*, fasulle... (AT, 2023)

ilahana: Güzün ve kışın yetiştirilen kat kat yaprakları olan geniş bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: Kelem: Lahana.) (Akdoğan,1999:527)

mar!l: Yeşil renkli uzun ve geniş yapraklı yenilen bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: Kahı: marul.) (Akdoğan,1999:520)

Ordan sōna ayrı ayrı her şeyimiz ney ekeceğsek ekerik. *mar!l*, maydanoz, pırasa, patates, sovan, biber, domates ekerik böyle bi şeyler. Sōna da onarın otlarını dóverik, sularığ toplarığ oldumu. (AT, 2023)

maydonos: Yeşil renkli hoş kokulu yenmek için yetiştirilen bir bitkidir. Yemeklere ve salatalara tat vermesi için kullanılır (TDK, 2024). (Azb.: Ceferi(Ar.): Maydanoz.) (Akdoğan,1999:126).

Turşuyu nasıl yapalım, yuruk yıkariğ görük küpüne üsdüne bir av!ç duz atarık ondan gilli de sirke dókerik ondan gilli de su dókerik ik üç sarımsak soyar içine ğatarık, *maydonosunu* ğoyar içine ğatarık o şekilde turşu olur. (ŞÇ, 2023)

patatés / patáyéz: Toprakta yetişen yeşil renkli bir bitki olan patates, nişasta bakımından zengindir. Bu bitkinin altında yenebilen yumruları bulunmaktadır (TDK, 2024). (Azb.: Kartoff(Alm.): Patates.) (Akdoğan,1999:523)

Buyday, nohud, *patáyéz*, fas!lya, sovan tarım olaraktan. (GB, 2023)

salata / salatalık: Toprakta yetişen yeşil renkli; uzun, iri meyveli bir bitkidir (TDK 2024). (Azb.: Hiyar: Hıyar.) (Akdoğan,1999:465)

Kóyde her şey yetişir ekene bakana. Fasulyá ek olur, bostan ek olur, domatés ek olur, *salatalık* ek olur biber ek olur. (ŞÇ, 2023)

samırsak: Toprak altında yetişen, soğana benzeyen tanecikli ve çok keskin kokusu olan bir bitkidir (TDK, 2024).

Biber olur, domates olur, *samırsak* olur, sovan olur, batlıcan ekersin. Ne ekersen onu verir yaradan. (AÖ, 2023)

Yoğurtçu varıdı öğlenleyi géderdim *sarımsağnan* salatalığnan cacığ yapar yerdim. (İT, 2023)

sovan: Toprağın altında yetişen yeşil yapraklı, salata ve yemeklere tat veren, acı ve keskin kokusu olan bir bitkidir (TDK, 2024). (Azb.: Soğanag: 1.Soğan, 2. Yumru (soğan)) (Akdoğan,1999:681)

Sovan ekerdik, pancar, ğabağ, fasulle... (AT, 2023)

1.4. Tahıllar / Baklagiller

arpa: Ekmek yapımında kullanılan bu bitki aynı zamanda hayvanlar için yem olarak da kullanılmaktadır (TDK, 2024). (Azb.: Apra: 1.Arpa). (Akdoğan,1999:33)

Yani talladan ğāhan buyday, *arpa* yemiyle ğatılıyor onları yediriyoullar. (HB, 2023)

barbunya: Yuvarlık taneli, yassı veya oval olan bir fasulye türüdür. Şekil açısından üzerinde bulunan kırmızı benekleri barbunyayı fasulyeden ayırmaktadır (TDK, 2024). Azb.(-)

Sebzeler: domatés, biber, patáyΨz, fasulye, nohud, *barbunya*. Bunlar da öyle (EÇ, 2023)

buyday: Un yapımında kullanılan bu bitkinin kılçıklı çiçekleri bulunmaktadır. Daha çok karasal iklimin hâkim olduğu bölgelerde yetişmektedir (TDK, 2024). (Azb.: Buğda: buğday.) (Akdoğan,1999:111)

Yirmi kırkını yirmi táne daş, yirmi táne *buyday* bi táne inne, bozuğ para atarığ helkénin içine suyu ılışlarığ. (İT, 2023)

çavdar: Soğuğa dayanıklı bir tahıl bitkisidir. (Azb.: çovdar: çavdar.) (Akdoğan,1999:159)

...buyday ekdin yere nohud eken, yulaf ekdin yere de ya *çavdar* ekeceksin ya buyday. (GB, 2023)

darı: Kuraklığa dayanıklı bir tahıl bitkisidir (TDK, 2024). (Azb.: Darı: 1.Darı.) (Akdoğan,1999:174)

Kóyde buğday kelimesinin yerine kullanımı mevcuttur.

fasulle: Barbunya, çalı, ayşekadın, horoz vb. türleri bulunan şekli yassı veya oval olan bir tahıl bitkisidir (TDK, 2024). (Azb.: Loby: Fasulye.) (Akdoğan,1999:558)

Patatés yellerine buyday, *fasulle* yellerne buyday, bi ğısmına da *fasulyá* sebzelerden ğav!n, ğarpuz gibi filan bunları ekeceyiz. (LÇ, 2023)

nohud: Baklamsı bir taneciği olan bu bitkinin çiçekleri sarımtırak renkte ve yuvarlaktır(TDK, 2024). (Azb.: Nohut: Nohut) (Akdoğan,1999:607)

tallada *nohud* yolarken fareler korkutmuştu. (EÇ, 2023)

Sonuç

Niğde ili Pınarcık köyünde ziraat ile ilgili olup kullanımı günümüzde de mevcut olan bitki isimleri, meyve isimleri, sebze isimleri ve tahıllar / baklagiller köyün ağız özelliklerini taşıyacak şekli ele alınmıştır. Kullanımı mevcut olan kelimelerin kaynak kişilerin ağzından kullanımına yer verilmiştir ve bu kelimelerin Azerbaycan Türkçesinde kullanımı olup olmadığı incelenmiştir.

İnceleme sonucunda Pınarcık köyü ağzında 23 tane bitki ismi kullanımına rastlanmıştır. Bu 23 kelimedenden Azerbaycan Türkçesinde 11 tanesinin karşılığı görülmektedir: bostan, çayır, çiçek, çiğdem, çim, ebegümeci, hardal otu, peygamber çiçeği, sarıçiçek, üzerlik, yonca.

Mevcut dilde de bostan, çayır, çim ve yonca olarak kullanımı bulunan kelimelerin Pınarcık köyü ağzında da Azerbaycan Türkçesinde de kullanımı aynı olduğu görülmektedir. Geriye kalan 12 bitki isminin karşılığına Azerbaycan Türkçesinde rastlanmamıştır. Aşağıdaki tabloda bitki isimlerinin Pınarcık köyü ağzındaki kullanımı ve Azerbaycan Türkçesindeki kullanımı karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Bitki İsimleri	
Pınarcık Köyü Ağzındaki Kullanımı	Azerbaycan Türkçesindeki Kullanımı
Bostan	Bostan
Çayır	Çayır
Çiçek	Çiçek
Çiğdem	zəfəran
Çim	Çim
çukur otu	-
Delimercimek	-
Ebegümeci	Ebekümeçi
ğaravlık otu	-
Ğatırguyruğu	-
gül otu	-
hardal otu	Xardal
Ğıska	-
ğoyun otu	-
Kozalak	-
madımak	-
peygamber çiçeği	peyğəmbər çiçəyi
sarı çiçek	sarı çiçək
sığır dili	-
Sitil	-
Üsgülçayırı	-

üzellik(üzerlik)	üzerrik, üzerlik
Yonca	Yonca

Tablo 1: Bitki isimleri

Pınarcık köyü ağzında kullanımı olan 22 tane meyve ismine rastlanmıştır. Bu 22 kelimenin Azerbaycan Türkçesinde kelek kelimesi hariç her birinin kullanımı mevcuttur. Bu kelimelerden dört tanesinin mevcut dildeki kullanım ile aynı olduğu görülmektedir: kayısı, kivi, nar, şeftali.

Geriye kalan 18 tane kelimenin ise her birinin farklı karşılıkları bulunduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda meyve isimlerinin Pınarcık köyü ağzındaki kullanımı ve Azerbaycan Türkçesindeki kullanımı karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Meyve İsimleri	
Pınarcık Köyü Ağzındaki Kullanımı	Azerbaycan Türkçesindeki Kullanımı
arm!t	Armud
Ayva	Heyva
badem	Badan
ceviz	cövüz, couz, goz
çilek	Çiyelek
Dut	Tut
Elma	Alma
Erik	Gavalı
Fişne	Albalı
Ėarpız	Garpuz
Ėavın	Virek
Ėayısı	Kayısı
Ėiraz	Gilas
İncir	Encir
Kelek	-
Kivi	Kivi
Mandalina	Mandarin
Muz	Banan
Nar	Nar
Portakal	Portağal
Şefdali	Şaftali
Üzüm	Üzüm

Tablo 2: Meyve isimleri

Pınarcık köyü ağzında kullanımı olan 11 tane meyve ismine rastlanmıştır. Bu 11 kelimenin Azerbaycan Türkçesinde acur kelimesi hariç her birinin kullanımı mevcuttur. Aşağıdaki tabloda sebze isimlerinin Pınarcık köyü ağzındaki kullanımı ve Azerbaycan Türkçesindeki kullanımı karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Sebze İsimleri	
Pınarcık Köyü Ağzındaki Kullanımı	Azerbaycan Türkçesindeki Kullanımı
acur	-
biber	Bibar
domates	Pomidor
ğabağ	Balgabag
ilahana	Kelem
marıl	Kahı
maydonos	Ceferi
patatΨs/patΨyΨs	Kartof
salata/salatalık	Hiyar
samırsak	Sarımsaq
sovan	Soğanag

Tablo 3: Sebze isimleri

Pınarcık köyü ağzında kullanımı olan 7 tane meyve ismine rastlanmıştır. Bu 7 kelimenin Azerbaycan Türkçesinde barbunya kelimesi hariç her birinin kullanımı mevcuttur. Nohut ve darı kelimesine bakıldığında Azerbaycan Türkçesindeki karşılığının mevcut dildeki ile birebir aynı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda tahıllar / baklagillerin Pınarcık köyü ağzındaki kullanımı ve Azerbaycan Türkçesindeki kullanımı karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Tahıllar / Baklagiller	
Pınarcık Köyü Ağzındaki Kullanımı	Azerbaycan Türkçesindeki Kullanımı
Arpa	Apra
Barbunya	-
Buyday	Buğda
Çavdar	Çovdar
Darı	Darı
fasulle	Loby
Nohud	Nohut

Tablo 4: Tahıllar / Baklagiller

Kaynak kişiler[†]: Ayşe ÖZ, Ayşe TURGUT, Ayşe VAROL, Aziz ÇETİNKAYA, Emine ÇETİNKAYA, Gönül BAYDOĞAN, Hasan BAYDOĞAN, Hatice ÇETİNKAYA, İsmail TURGUT, Lütfi ÇETİNKAYA, Seher BOZDEMİR, Şerife BOZDEMİR, Şerife ÇETİNKAYA

Kısaltmalar

Azb. Azerbaycan

AÖ Ayşe Öz

AT Ayşe TURGUT

AV Ayşe VAROL

[†] Kaynak kişilere ait diğer bilgiler için bkz. Hatice Çetinkaya.(2024). Niğde İli Pınarcık Köyü Ağzı (İnceleme -Söz Varlığı) Yüksek Lisans Tezi.

AÇ	Aziz ÇETİNKAYA
EÇ	Emine ÇETİNKAYA
Far.	Farsça
GB	Gönül BAYDOĞAN
HB	Hasan BAYDOĞAN
HÇ	Hatice ÇETİNKAYA
İT	İsmail TURGUT
LÇ	LÜTFİ ÇETİNKAYA
SB	Seher BOZDEMİR
ŞB	Şerife BOZDEMİR
ŞÇ	Şerife ÇETİNKAYA
TDK	Türk Dil Kurumu

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yaşar (1999), *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*, İstanbul, Beşir Yayınevi.
- Develioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.

Elektronik Kaynakça

- Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/%C3%A7i%C3%A7ek> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/%C3%A7i%C4%9Fdem> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/hardal> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://translate.glosbe.com/tr-az/peygamber%C3%A7i%C3%A7e%C4%9Fi> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/sar%C4%B1%C3%A7ek> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/yonca> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://translate.glosbe.com/tr-az/kivi> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/nar> 17.12.2024
- Glosbe Sözlük (2024), <https://tr.glosbe.com/tr/az/sar%C4%B1msak> 17.12.2024